

u s u l g e r e ğ i

Bu kitap Yervant Sirmakeşhanlıyan'ın (Yeruhan) ilk kez 1904'te *Merjwadz ser* (Reddedilen Aşk), 1910'da ise bazı değişikliklerle *Amirayin ağçığı* (Amira'nın Kızı) adıyla tefrika edilen Ermenice romanının çevirisidir. Daha sonra kitap olarak çeşitli tarihlerde yayımlanan eserin Türkçe çevirisi için 1993'te Antilyas'ta [Lübnan] yapılan basımdan yararlanıldı (Yeruhan, *Yerger* [Eserleri] içinde,

Kilikya Ermeni Gatoğigoslugu yayını).

Özgün metinde geçen Türkçe ve Batı dillerindeki kelimeler *italik* dizildi; bazı kişi ve kavramlarla ilgili olarak dipnotlarla açıklama yapıldı. Kitabın başında yazarın yaşamöyküsüne ve aşına olmayanlar için "Amira" unvanının tarihsel gelişimini açıklayan

bir özet metne yer verildi.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu* (Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'ndan (Metis Yay.) yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

AMİRA'NIN KIZI

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 10728

ARAS - UÇU 207

Amira'nın Kızı
Yervant Sırmakeşanlıyan

Çeviri
Tomas Terziyan

Yayına Hazırlayan
Rober Koptaş - Artun Gebenlioğlu

Redaksiyon
Artun Gebenlioğlu - Karin Karakaşlı

Düzeltilen
Onur Koçyiğit - Günnur Aksakal

Kapak Tasarımı
Aret Gıcır

Kapak Fotoğrafı
Photo Phébus, 1912 civarı, İstanbul

© Aras Yayıncılık, 2018
ISBN 9786052100172

Baskı ve Cilt
Sena Ofset, 2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 38 46 / Sertifika No: 12064

Nisan 2018, İstanbul

AMİRA'NIN KIZI

YERVANT SIRMAKEŞHANLIYAN

ERMENİCEDEN ÇEVİREN
TOMAS TERZİYAN

YERVANT SIRMAKEŞHANLIYAN
Yeruhan (1870 - 1915)

Yervant Sırmakeşhanlıyan (Yeruhan)

Yazar, gazeteci, çevirmen ve eğitimci Yervant Sırmakeşhanlıyan, namı diğer Yeruhan, Temmuz 1870'te İstanbul Hasköy'de dünyaya geldi. Semtin Nersesyan Mektebi'nde okudu. 1886'da Nersesyan'dan mezun olduktan sonra, o yıl açılan Getronagan Lisesi'ne kaydoldu. İleriki yıllarda önde gelen Ermeni aydınlarından biri olacak Arşag Çobanyan sınıf arkadaşıydı. Getronagan'da başarısız bir öğrencilik dönemi yaşadı. İkinci öğrenim yılının sonunda sınıfta kaldı. Okulun müdürü ve Ermenice hocası Minas Çeraz onun bir zanaat öğrenmesinin daha iyi olacağını söyledi. Okulu bırakmasına rağmen, Getronagan'da geçirdiği iki yıl onun düşünsel gelişiminde derin izler bırakacaktı.

Bir meslek edinmek gyesiyle, süs eşyaları ticaretiyle uğraşan birinin yanında işe girdi, ancak kısa bir süre sonra, bu kez ustası, ticarete yeteneğinin olmadığını, okumasının daha iyi olacağını söyleyerek onu işten çıkardı. Bir süre hangi mesleği yapmak istediğine karar vermeye çalıştıktan sonra yazar olmak amacıyla kendi kendini yetiştirmeye başladı. İki buçuk yıl boyunca klasik yazarları, özellikle Yunan klasiklerini ve yeni gerçekçileri okudu. Mükemmel derecede Fransızca öğrendi ve birçok önemli eserle yakından tanışma fırsatı buldu.

İlk çalışmalarını 19 yaşında yayımladı. 1889'da dönemin en önemli Ermenice süreli yayınlarından *Dzağig'*de (Çiçek) ilk yazısı çıktı. Ermenice tiyatronun Kafkasya'daki kurucusu olan Kapriyel Suntukyan'ın eseri *Bebo*'nun Hasköy'de sahnelenmesinin ardından Ermenice harfli Türkçe

Ceride-i Şarkıye gazetesinde çok beğenilen tiyatro fıkraları yazmaya başladı. 1890'ların sonlarına doğru, ünlü öykü yazarı Levon Paşalyan'ın Osmanlı hükümetinin kovuşturmalarından kaçarak yurtdışına gitmesi üzerine, dönemin önemli yazarlarının eserlerini yayımlayan ve bir kuşak genç edebiyatçı için okul işlevi gören *Arevelk* (Doğu) gazetesinin yayın müdürü yardımcılığına getirildi. Başlangıçta gazetenin haber bölümünü yönetti, daha sonra tefrikaların tercümelerini üstlendi. 1891'de aynı dergide yayımlanan "Babugı" (İhtiyar) adlı hikâyesiyle dikkat çekti. Arpiar Arpiaryan, Hrant Asadur, Krikor Zohrab ve Dikran Gamsaragan gibi ünlü yazarların övgüsünü kazandı. Bu dönemde *Arevelk*'in yanı sıra Krikor Zohrab yönetimindeki *Masis* dergisinde de yazıları yayımlandı. 1890'lı yıllarda Alphonse Daudet'nin *Jack*'i, Hector Malot'nun *Ailecek*'i, Jules Lermina'nın *Paris Kurtları*, Jules Mary'nin *Karanlık Güzel*'i gibi bir dizi Fransızca romanı Ermeniceye çevirdi; *Ailecek*, Fransız Akademisi'nin çeviri ödülüne değer görüldü.

1896'da Osmanlı Bankası'nın Ermeni militanlarca basılmasının ardından İstanbul'un Ermeni nüfusuna yönelik şiddet olayları ve sonrasında başlatılan sürek avı nedeniyle Bulgaristan'a kaçtı. Yazarlık ve gazetecilik yapmaya sürgünde de devam etti. Varna'ya yerleşti ve 1898'de, Romanyalı hikâyeci Vartan Meşducyan'la birlikte, partililik ve tarafgirlikten uzak siyasi-edebi bir yayın olmasını hedeflediği *Şarjum* (Hareket) gazetesini çıkarmaya başladı. 1900'de, ülke dışına dağılan Ermeni edebiyatçılar için bir forum oluşturmak amacıyla yayına başlayan *Şaviğ* (Yol) dergisini yayımladı. İstanbul'daki *Püzantion* (Bizans), *Jamanak* (Zaman) ile Paris'teki *Anahid*'de çeşitli mahlaslarla hikâyeler, yazılar yayımladı. Kendi bulduğu "Yeruhan" mahlasını, ilk

kez bu dönemde, Paris'teki kalem arkadaşı Arşag Çobanyan'ın *Anahid*'inde kullanmaya başladı. Ermenice "lime lime edilmiş pamuk artıkları" anlamında "Yerukh" ile "an" ekinin birleşiminden meydana gelen bu ad, Sırmakeşhanlıyan'ın kendisine yakıştırdığı, konar-göçer, çileli hayatına bir göndermeydi. İstanbul'a gönderdiği yazılar, çoklukla Bulgaristan'daki göçmen Ermenilerin yaşadıkları güçlüklerle ilgiliydi. *Püzantion*'un başyazarı Püzant Keçyan, kullandığı "Aşuğ" (Âşık), "Kağtagan" (Göçmen), "Y. Kağtagan", "Yervant", "Şavarş", "Y. K.", "Y. S." gibi mahlasların ona ait olduğunun anlaşılması üzerine yazılarını durdurmak zorunda kaldı.

Tamamlanmamış romanı *Kağtaganneri* (Göçmenler) 1900'de *Şaviğ*'de yayımlandı. Kimi çekişmeler nedeniyle derginin yayını son bulunca, 1902'de, bir süre çok zor şartlar altında yaşadığı, Bulgaristan'ın Balçık kasabasına çekildi. 1902 ile 1904 arasında Varna'daki Ermeni okulunda Ermenice öğretmenliği yaptı. Ünlü matbaacı Onnig Parseğyan'ın Bulgaristan'da kurduğu matbaada basılan *Vibatert*'te (Roman Dergisi) faal olarak çalışmaya başladı ve 1904'te, daha sonra *Amirayin ağçığı* (Amira'nın Kızı) adıyla yayımlanacak olan romanının ilk versiyonu *Merjwadz ser* (Reddedilen Aşk), burada kısımlar halinde basıldı.

Sırmakeşhanlıyan, 1904'te Bulgaristan'dan ayrıldı ve kendisi gibi pek çok Ermeni aydınının Abdülhamit istibdatından kaçarak yerleştiği Mısır'a geçti. Burada da yazarlık, gazetecilik ve eğitim işleriyle uğraştı. İskenderiye ve Kahire'deki Ermeni okullarında öğretmenlik yaptı. İskenderiye'de kendisi gibi 1915'te öldürülecek olan yazar ve eğitimci Sımpad Pürad ile birlikte aylık *Sisvan* dergisini yayımladı. 1905'te, yazarlıktaki ustalarından biri olan Ar-

piar Arpiaryan'ın partiler arası bir çekişme nedeniyle bir suikasta kurban gitmesi üzerine, onun çıkardığı *Lusaper* (Aydınlatan) gazetesinin başyazarlığını üstlendi ve bu görevi 1908'e kadar sürdürdü. 1908'de 2. Meşrutiyet'in ilanı ve Jöntürklerin idareyi ele almalarıyla birlikte sürgündeki diğer Ermeni aydınlar gibi Türkiye'ye döndü. Ağustos 1908'de *Arevelk*'in yayın yönetmenliğine getirildi. Aynı yıl, bir zamanlar başarısız bir öğrenci sayılarak ayrılmak zorunda kaldığı Getronagan Lisesi'nin Ermenice hocalığına getirildi, fakat okulda Meşrutiyet'in ilk aylarında hüküm süren disiplinsizlik yüzünden ancak Aralık 1909'a kadar görev yapabildi.

Bu dönemde, Sultan Abdülhamit zamanında faaliyeti durdurulan Ermeni Milli Meclisi'nin yeniden kurulmasıyla Bayburt temsilcisi olarak seçildi. 1910'da, 1904'te yayımladığı *Merjwadz ser* (Reddedilen Aşk) romanını gözden geçirerek *Amirayin ağçığı* (Amira'nın Kızı) başlığıyla *Arevelk*'te tefrika etmeye başladı.

Amira'nın Kızı, 20. yüzyıl başında Ermenice edebiyatın en çok dikkat çeken romanlarından biridir ve Yeruhan'ın başlıca eseri olarak kabul edilir. Yazarın doğduğu Hasköy, romanın mekânıdır – metinde daima H...köy adıyla geçer. Ermeni toplumundaki çarpıklıkları ele alan roman, özetle, farklı yaradılış ve ahlakta dört ana karakter etrafında gelişir. Apkar, çıkarıcı sözde entelektüeli; Arşag, derin bir yozlaşmışlık çukurunda bocalayan zengini; Sofi, ihtirasın lekelediği saf aşkı; Hampig ise acı çeken erdemli yoksulu temsil eder. Sofi, Arşag ve Hampig'in rol aldığı dokunaklı sergüzeşt, 19. yüzyıl sonlarından çeşitli tipler, karakter tahlilleri, farklı toplum kesimlerinden yansımalarla doludur. Romanda varlıklı, devlet kademeleriyle içli dışlı

ve imtiyazlı Amira sınıfı, modernleşmeyle değişip dönüşen Osmanlı Ermeni toplumsal gerçekliği içinde ömrünü tamamlayan bir müessese olarak resmedilir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin uyguladığı politikanın sertleşmesiyle *Arevelk* birkaç kez kapatıldı; iktidarı eleştiren, yapılan haksızlıkları ifşa eden yazılar yasaklandı. Sırmakeşhanlıyan gazetedeki görevinden Temmuz 1910'da istifa edip burada sadece gayriresmi olarak çalışmaya devam etti. Yeniden eğitim faaliyetine döndü ve Üsküdar Surp Haç Okulu'nun müdürlüğünü üstlenerek 1913 yılı ortalarına dek bu görevi sürdürdü. Bu sürede, gazetecilik yaparken ara verdiği edebi çalışmalarına yeniden başladı ve 1912'de *Harazad vorti* (Öz Evlat) romanının yayımlandığı *Vosdan*'ın (Payitaht) yanı sıra, *Şant* (Yıldırım), *Hay kra-ganutyun* (Ermeni Edebiyatı) dergileri ile ünlü salnameci Teotig'in *Amenun daretsuytsı* (Herkesin Yıllığı) yıllığında çalıştı. On hikâyesini içeren *Gyankin meç* (Hayatın İçinde) başlıklı kitabı 1911'de yayımlandı. 1913'te, Édouard Driault'nun *La question d'Orient depuis ses origines jusqu'à nos jours* (Başlangıçtan Günümüze Şark Meselesi) başlıklı kitabını Ermeniceye çevirdi.

1913'te Anadolu'daki en önemli Ermeni okullarından Getronagan Lisesi'nin müdürlüğü göreviyle Harput'a gitti. Uzaktan acı ve yoksunluklarını izlediği halkının yaşadıklarına yakından tanık olmak, kaderlerini paylaşmak arzundaydı. Burada taşra hayatını inceledi, gazete ve dergilere yazılar gönderdi, gezi notları tuttu. Harput yöresinde halkın ağır yaşam şartlarını, maruz kaldıkları adaletsizlik ve baskıları dile getiren makaleler yazdı. Bu dönemde, 1915'te yaşanacak olan soykırım felaketinin habercisi olaylar uç vermeye başlamıştı. 1914'te kaleme aldığı bir

mektubunda, “Her şey pamuk ipliğine bağlı. Bir daha ne zaman göreceğiz birbirimizi? Belki de, kim bilir, hiç görüşemeyiz...” diye yazacaktı. 1 Mayıs 1915’te Harput’un önde gelen diğer Ermenileriyle birlikte tutuklandı. Grup-takiler işkence ve hakaretlere maruz kaldıkları birkaç gün-den sonra arabalara bindirildi ve Diyarbakır yolu üzerinde, Masdar Dağı’nın Deve Boynu mevkiinde öldürüldü. Eşi ve iki çocuğu da daha sonra, tehcir adı altında yapılan ölüm yürüyüşü sırasında hayatlarını kaybettiler.

Kaynaklar:

Arti haygagan kraganutyun (Çağdaş Ermeni Edebiyatı), Hamazkayin Yayınları, Beyrut, 1994, Cilt II, s. 154-159.

Pars Tuğlacı, *Ermeni Edebiyatından Seçkiler*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 361-362.

S. V. Hovhannesyan, “Yeruhan (Yervant Sirmakeşhanlıyan)”, *Sosyal Bilimler Bülteni*, No. 8, Ermenistan, 1966, s. 55-68.

Verjin Döşemeciyan, *Havakadzo arevmudahay kroğneru* (Batı Ermenicesiyle Yazan Yazarlar Derlemesi), Cilt II, *İrabaşdner* (Gerçekçiler), Türk Ermeni Azınlık Okulları Derneği Yayınları, İstanbul, 1983, s. 93.

Yeruhan (Yervant Sirmakeşhanlıyan), *Yerger* (Eserler), “Sovyet Yazar” Yayınları, Erivan, 1980.

Yervant Sirmakeşhanlıyan, *Balıkçı Sevdası*, Çev. Ani Baronyan, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2000.

Osmanlı Ermeni Gerçekliğinde Amiralar*

HAGOP L. BARSOUMIAN

Modern çağda Ermeniler *amira* terimini, milletin lideri olarak görülen ve Osmanlı hükümetinin çeşitli biçimlerde ayrıcalıklar tanıdığı bir grup varlıklı kişi için bir saygınlık unvanı olarak kullanmaya başladılar. Bir kişinin bu saygın unvanı kazanmasını mümkün kılan belirleyici faktörler, varlıklı ve dolayısıyla nüfuz sahibi olması ve Osmanlı devlet mekanizmasıyla bağlantılarının bulunmasıydı. Varlıklı olmak gerekli bir “koşul” olsa da, tek başına yeterli değildi.

Amira terimini açıklamayı deneyen Püzant Keçyan şöyle bir tanımlama yapar:

Amira olarak anılmayı hak eden kişiler, vezirlerin ve devletin vilayetlerdeki yöneticilerinin sarrafları, barut fabrikası yöneticileri, baş mimarlar ve darphane yöneticileriydi... [diğer] devlet dairelerinin gereksinimlerinin karşılanmasından sorumlu kılıççıbaşı, süngücübaşı, kürkübaşı, kuyumcubaşı olarak görev yapan tanınmış Ermeniler vardı, ama bunlar sadece ağa olarak anılırlardı. Ancak, aralarında Başkomutan ve Tophane komutanının, amira olarak anılan ekmekçıbaşı unvanına sahip Harutyun Noradunkyan gibi istisnalar da bulunuyordu.

* Okurun romanın arkaplanına daha iyi nüfuz edebilmesine yardımcı olmak amacıyla çıkardığımız bu özet, Ermeni toplumu dışında çok da iyi bilinmeyen “Amiralik / Amiralar” olgusunu açıklamaktadır. Hagop L. Barsoumian’ın alıntıları yaptığımız kitabı, konuyla ilgili en önemli çalışmalardan biridir: *İstanbul’un Ermeni Amiralar Sınıfı*, Çev. Solina Silahlı, İstanbul, Aras, 2013.

Keçyan'ın, ayrıcalıklı muameleyle birlikte "hak"lara atıfta bulunması konuyu gereksiz yere karmaşıklaştırır. Resmi ve yasal anlamda "haklar" diye bir şey söz konusu olamazdı; ancak toplumsal gelenekler güçlü ve yerleşikti. Bu yüzden Keçyan'ın yukarıda ilk kısımda saydığı devlet görevlilerinin hemen hepsine ve sarrafların tümüne olmasa da büyük bölümüne toplum tarafından bir saygınlık rütbesi olarak amira unvanı verilmişti.

Ermenilerin amira sözcüğünü diğer Ermenileri tanımlayan onursal bir unvan olarak kullandıklarının altını çizmek gerek. Osmanlı Devleti de, Türk toplumu da böyle bir unvanın varlığını kayda geçirmemiştir. Amira olarak anılan kişiler elde bulunan resmi belgelerde bu şekilde anılmamakta, ancak aynı kişiler Ermenice belgelerde önde gelen Ermenileri tanımlayacak şekilde her zaman bu unvanla anılmaktadır. Kısacası bu unvan, Ermenilerin önemli liderlerini, daha doğrusu onların "aristokrasi"sini tanımlamak üzere kullanılmıştır.

*

İster sarraf, mimar, tüccar-tedarikçi, ister teknokrat olsun, amiralar sınıf olarak Osmanlı yönetim sisteminde ve yönetici sınıfında köklü bir yere sahipti. Osmanlı toplumunda yalnızca yönetici elitin üyelerine tanınan imtiyazlar, haklar ve statüler elde etmişlerdi.

Bu ihtişamın tüm çekiciliğine ve imrendiriciliğine rağmen amiralar, onları yönetici elitten ayıran en temel, en karakteristik unsurdan, siyasi güçten yoksunlardı. Osmanlı hükümetinde ne siyasi görevlere gelebildiler, ne de gerçek anlamda siyasi bir güç kullanabildiler; iç ve dış politikayı doğrudan etkileyemediler. Her ne kadar rejimin korunması onların çıkarına olsa da, hükümet, ekonomik

çıkarlarını ve sosyal statülerini tehdit edecek reformlara giriştiğinde gözle görülür bir muhalefet sergilemediler ve razı oldular. Osmanlı yönetici sınıfının marjinal üyeleri olarak politik güçten yoksun amiralar, bu gücü neredeyse sınırsız bir özgürlükle Ermeni milleti üzerinde kullanmak için bolca fırsat buldular.

*

Amiralar, bireysel ve kolektif olarak o kadar büyük bir güce sahiptiler ki, Ermeni milletinin cemaat işleri üzerinde egemenliklerini sürdürdüler. Bir yandan Osmanlı memurları ile bağlantıları ve devlet katındaki konumları, diğer yandan ekonomik zenginlikleri ve sahip oldukları mali olanaklar bu gücün kaynaklarını oluşturmuştur.

Ermeni yaşamının her açıdan merkezi İstanbul'daki Patrikhaneydi. Bu kurumun kontrolünü elinde bulundurmak, imparatorluk sınırları dahilindeki bütün Ermeni milleti üzerinde hâkimiyet anlamına geliyordu. Dolayısıyla amiralar bu merkezi ulusal kurumu kendi egemenlikleri altına almak için daima çaba harcamışlar, genellikle de bunda başarılı olmuşlardır. Bu hedefe ulaşmanın en etkili ve süratli yolu, pek çok alanda kendini göstermiş olan ekonomik güçlerini kullanmaktı.

Ekonomi silahını kullanma yollarından biri hayır işleriydi. Dönemin ruhuna uygun olarak, amiralar büyük miktarlarda yardım ve hayır amaçlı paralar bağışlamışlardır.

*

Amiraların güçten düşüşü ve daha kalabalık ve daha az otokratik olan *esnaf*ların gücünün artması bir başka önemli olguyla, yeni bir genç Ermeni aydınlar kuşağının doğuşuyla birlikte gerçekleşti. Ermeni milleti içindeki iktidar mücadelesi bağlamında, amiraların eğitim alanındaki başa-

rılı girişimlerinin sonradan güçlerini kaybetmelerinde rol oynaması ironik bir durumdur. İstanbul'daki çeşitli okullarda eğitim gören okuryazar Ermeniler, en başta da amiraların Avrupa'da okuttuğu genç aydınlar, milletin tutucu bir seçkinler grubu tarafından yönetilmesi karşısında minnet duymaya da, hoşgörü göstermeye de niyetli değillerdi.

*

Çoğu Ermeni yazarın yazmadığı, amiraların taşradaki Ermeni nüfusuna karşı ilgisizliğidir. Bir amiranın taşra vilayetlerinde okul veya kilise yaptırması çok ender görülen bir durumdu. Bu ender durumlar da, coğrafi olarak, amira ailelerinin büyük çoğunluğunun atalarının memleketi olan Ağın'la [Eğin] sınırlıdır. Yani amira sınıfının kültürel, eğitsel ve hayırsever aktiviteleri İstanbul'la sınırlıydı. Dolayısıyla, siyasi düşünce yapılarının da bu bölgeyle sınırlı kaldığını söyleyebiliriz.

Amiralar, genel ve geniş çaplı “ulusal çıkarlar”ın koruyuculuğu anlamında, siyasi lider değillerdi. Bir yandan, geniş imparatorluk topraklarında, özellikle Ermeni vilayetlerinde yaşayan Ermeni halkına gerçek bir ilgi gösteremeyecek kadar dar fikirliyidiler. Diğer yandan da, genel olarak Ermeni ulusuna yararlı olacak herhangi bir “politik” çizgiyi izleme riskini göze alamayacak kadar Osmanlı egemen sınıfının bir parçasıydılar.

Politik gelenekleri, had safhada temkinlilik ve otoriteye körü körüne sadakatle belirlenen tutucu bir zihniyetti. Varlıklarını sürdürmelerini sağlayan ve tutucu Ermeni çevrelerinde köklü bir şekilde yerleşen bu gelenek en güzel, Artin Paşa olarak da bilinen Harutyun Dadyan'ın sözlerinde dile gelmiştir: “Böylesine tehlikeli bir ortamda yaşayan bizim gibi zayıf bir ulusun, korkunç felaketlerden

korunmak için, devlete sadakatle hizmet etmesi ve isyancı hareketlerden uzak durması gerektiğine inanıyorum. İhtiyatlı bir milliyetçilik de milliyetçilik değil midir?”

Bu yüzden amiralar eğitsel, kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda uluslarına liderlik ederken, politik alanda, çıkarlarına ve konumlarına herhangi bir şekilde zararı dokunacak adımlar atmaktan kaçındılar. Millettin siyasi yapısında herhangi bir değişikliği kabul etmediler, çünkü bunu ulusa ve kendi sınıf çıkarlarına yönelik bir tehdit olarak algıladılar. Liderlik ettikleri ve liderliklerini devam ettirmek istedikleri toplumla birlikte evrim geçirmediler. Kabullendikleri ve isteksiz bir şekilde razı oldukları reformlar, onlara milletin içinde ve dışındaki güçlerden gelen baskılarla dayatılmıştı.

*

Amira sınıfı oldukça homojen ve son derece girişimci ruhlu bir grup insan olarak sahneye çıktı. Sınıfın tüm üyeleri varlıktı ve şu veya bu şekilde devlet katıyla bağlantıları vardı. Sınıf olarak, sosyal ve politik rollerini üstlendikleri ve devam ettirdikleri *hocalarla çelebilerin* ardıydılar.

Sarraff olsun, teknokrat olsun amiralar iki farklı dünyada yaşıyordu: Osmanlı İmparatorluğu'nun mali ve ekonomik yönetiminde karmaşık ve hayati önemde bir fonksiyonları vardı; ancak bu alanda gerçek anlamda bir iktidara sahip değillerdi. Bu durumun tersine, Ermeni milleti içinde önemli bir işleve ve muazzam bir güce sahiptiler. Ne var ki bu güç ve işlev, devletin hizmetindeydi ve kendi politikalarını oluşturabilmelerine olanak tanııyordu.

Devlet katında amiralar, Osmanlı yöneticileri ve politika yapıcılarının elinde birer araçtı; devlet hizmetinde iş-